

„Alkohol- wzorce konsumpcji , postawy, zachowania i stereotypy w województwie świętokrzyskim”

W miesiącu listopadzie i grudniu 2005 r. na zlecenie Zarządu Województwa Świętokrzyskiego zostały przeprowadzone **badania ankietowe w kierunku zdiagnozowania wzorów konsumpcji napojów alkoholowych oraz postaw i zachowań mieszkańców województwa świętokrzyskiego wobec alkoholu i problemów alkoholowych**. Realizatorem badań była Pracownia Badań Społecznych w Sopocie. Badanie zostało przeprowadzone na reprezentatywnej 500-osobowej próbie dorosłych mieszkańców województwa świętokrzyskiego. Diagnoza problemów związanych ze spożywaniem alkoholu ma istotne znaczenie dla kreowania kierunków działań samorządu w zakresie profilaktyki oraz w kontekście ubiegania się samorządu województwa o środki finansowe z funduszy europejskich.

Przedstawione wyniki wykazują, iż najważniejszym problemem społecznym, zdaniem mieszkańców województwa świętokrzyskiego jest:

- **bezrobocie** (84% respondentów uznaje to za problem bardzo ważny),
- **przemoc i agresja na ulicach** (63% wskazań),
- **alkoholizm** oraz picie [alkoholu] przez młodzież (po 60% wskazań),
- **spadek stopy życiowej** (58%),
- **przemoc w rodzinie** (56%).

Analiza wskaźników struktury spożycia alkoholu w województwie świętokrzyskim wykazuje, iż różni się ona tylko nieznacznie od ogólnopolskiej. W obu przypadkach przeważa wódka (49% w województwie świętokrzyskim oraz 47% w Polsce). Na drugim miejscu znajduje się piwo (42% wobec 45% w Polsce). W obu porównywanych zbiorowościach wino stanowi najmniejszą część spożywanych napojów alkoholowych (9% zarówno w województwie świętokrzyskim, jak i w Polsce). Jeśli chodzi o wielkość jednorazowej konsumpcji różnych typów napojów alkoholowych to na pierwszym miejscu w ilości jednorazowej konsumpcji plasuje się piwo (przeciętny konsument piwa przy jednej okazji

wypija około 667 ml. tego napoju, co stanowi nieco ponad jedną półlitrową butelkę lub puszkę), zaś na ostatnim miejscu wódka (średnio 186 ml.).

Odnosząc się do wielkości jednorazowej konsumpcji różnych typów napojów alkoholowych zauważamy iż na pierwszym miejscu w ilości jednorazowej konsumpcji plasuje się piwo (przeciętny konsument piwa przy jednej okazji wypija około 667 ml. tego napoju, co stanowi nieco ponad jedną półlitrową butelkę lub puszkę), zaś na ostatnim miejscu wódka (średnio 186 ml.). Analiza danych dotyczących ostatniej okazji picia poszczególnych typów napojów alkoholowych pokazuje między nimi spore różnice.

Wódka, według deklaracji badanych mieszkańców województwa świętokrzyskiego, najczęściej była pita na imieninach i urodzinach (29%, w populacji ogólnopolskiej – 38%) oraz na zaplanowanych spotkaniach towarzyskich (22%, w Polsce – 17%), ale także częściej niż dla ogółu Polaków – bez specjalnej okazji (13%).

Bimber wypijany był przez mieszkańców województwa świętokrzyskiego, znacznie rzadziej niż w Polsce bez specjalnej okazji (19%, wobec 39% w Polsce), ale znacznie częściej niż w badaniu ogólnopolskim podczas imienin i urodzin (51%, wobec 3% w Polsce). Respondentom zdarzało się też pić bimber na zabawach tanecznych, dyskotekach lub dancingach (12%, w Polsce – 0%) oraz na zaplanowanych spotkaniach towarzyskich (11%, w Polsce – 28%).

W przypadku **wina gronowego** badani najczęściej (29%, w Polsce – 19%) wspominali o imieninach i urodzinach oraz zaplanowanych spotkaniach towarzyskich (12%, w Polsce – 12%).

Wino domowe to alkohol wypijany najczęściej bez specjalnej okazji (40%), a w dalszej kolejności podczas imienin i urodzin (23%) oraz na zaplanowanych spotkaniach towarzyskich.

Podobny ranking okazji konsumpcji ma **piwo**. Zarówno mieszkańcy województwa świętokrzyskiego, jak i ogólnie Polacy, piją piwo przede wszystkim bez specjalnej okazji (zarówno w województwie, jak i Polsce – 59%) oraz podczas spotkań towarzyskich: niezaplanowanych (17% vs 8%) i zaplanowanych (12% vs 12%).

W województwie świętokrzyskim w mniejszych niż w całym kraju ilościach pije się bimber (244 ml. vs 277 ml). Interesującym wydaje się fakt, iż – mimo, że mieszkańcy województwa świętokrzyskiego piją wino oraz wino domowe rzadziej niż ogół Polaków – to wino domowe (302 ml vs 217 ml) oraz wino gronowe (200 ml vs 176 ml) piją w większych ilościach niż przeciętny Polak. **Średnio każdy mieszkaniec województwa świętokrzyskiego wypił 3,65 litra stuprocentowego alkoholu.**

W województwie świętokrzyskim w stosunku do całej Polski jest prawie tyle samo abstynentów (17% wobec 16%) – w grupie kobiet (27% wobec 23% w Polsce), a wśród mężczyzn (7% wobec 8% w Polsce).

Podobnie jak w badaniu ogólnopolskim, można zaobserwować wyraźny związek abstynencji z wiekiem – im starsi respondenci, tym częściej pojawiają się wśród nich abstynenci, tzn. – gdy wśród badanych w województwie świętokrzyskim respondentów w wieku 18-49 lat odsetek abstynentów wynosi 6%-17% (w Polsce 6%-10%), to wśród respondentów w wieku 50 lat i więcej już 21%-36% (w Polsce 19%-41%). Warto przy tym zauważyć, że wśród mężczyzn nie odnotowujemy tak znacznego przyrostu odsetka abstynentów między najmłodszymi, a najstarszymi osobami (0% niepijących wśród najmłodszych i 16% wśród najstarszych mężczyzn). Natomiast wśród kobiet różnica jest znacznie większa: 13% wśród respondentek w wieku 18-19 lat, do 46% wśród kobiet ponad 65-letnich.

Tak jak w badaniu ogólnopolskim – najwięcej abstynentów odnajdziemy wśród kobiet z wykształceniem podstawowym. Generalnie, wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia, maleje odsetek osób niepijących.

Cechą różnicującą rozpowszechnienie abstynencji jest również status zawodowy. Zdecydowanie najmniej abstynentów jest wśród uczniów i studentów oraz bezrobotnych mężczyzn. Najwięcej abstynentów jest wśród gospodyń domowych oraz rencistów i emerytów.

W województwie świętokrzyskim, **niewiele mniej niż w całym kraju, jest odsetek osób nadmiernie pijących (w województwie świętokrzyskim – 11%, w Polsce – 16%).** Dotyczy to większości grup demograficzno-społecznych mieszkańców województwa świętokrzyskiego.

Największy odsetek osób nadmiernie pijących można znaleźć wśród mieszkańców województwa świętokrzyskiego **w wieku 40-49 lat (16%),** zamieszkałych w miastach od 50 do 200 tys. mieszkańców (25%), bezrobotnych (21%), o najniższych dochodach (14%), niewierzących albo wierzących, ale niepraktykujących (23%) oraz z wykształceniem podstawowym (13%) i średnim (12%). **Osoby nadmiernie pijące praktycznie nie zdarzają się w grupie najstarszych mieszkańców województwa świętokrzyskiego oraz w grupie gospodyń domowych, niewiele jest ich też wśród osób z wyższym wykształceniem (3%), wierzących (5%) oraz mieszkańców wsi (6%).**

Kolejnym ważnym zagadnieniem związanym ze spożywaniem alkoholu jest **nielegalny rynek napojów alkoholowych**. Co dziesiąty (10%) mieszkaniec województwa świętokrzyskiego przynajmniej raz do roku kupuje alkohol na nielegalnym rynku. Dla porównania 8% Polaków kupuje w ten sposób alkohol. W województwie świętokrzyskim częściej (20%) niż w całej Polsce (6%) nielegalny alkohol kupują osoby z wykształceniem wyższym. Również, nieco częściej (16%) niż w Polsce (10%), z nielegalnych źródeł kupują alkohol osoby pracujące, choć dość często (13%) nabywają go także uczniowie i studenci – dla porównania w próbie ogólnopolskiej – 6%. Najbardziej nielegalny alkohol kupują gospodynie domowe (5%, w próbie ogólnopolskiej – 0%).

Mieszkańcy województwa świętokrzyskiego prawie tak samo często (11%) jak ogół Polaków (14%) są świadkami nielegalnego kupowania alkoholu. Zarówno w województwie świętokrzyskim (5%), jak i w próbie ogólnopolskiej (7%) mniej niż co dziesiąty świadek nielegalnej sprzedaży alkoholu podjął interwencję. **Mieszkańcy województwa świętokrzyskiego znacznie częściej niż ogół Polaków kierują samochodem pod wpływem alkoholu**. Średnio co ósmemu (13%) mieszkańcowi woj. świętokrzyskiego, który przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy prowadził samochód lub inny pojazd mechaniczny, zdarzyło się robić to pod wpływem alkoholu (w populacji ogólnopolskiej 3%). **W świętokrzyskiej edycji badania żadna z kobiet nie zadeklarowała prowadzenia samochodu pod wpływem alkoholu. Najwięcej osób kierujących pod wpływem alkoholu – zarówno w województwie świętokrzyskim (39%), jak i w Polsce (9%) – jest wśród osób bezrobotnych.**

Średnio co piątemu (18%) mieszkańcowi województwa świętokrzyskiego, zdarzyło się spożywać alkohol w miejscu pracy przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Dla porównania – w populacji ogólnopolskiej 8% pracujących spożywało alkohol w miejscu pracy. **W województwie świętokrzyskim najczęściej pili w pracy mężczyźni mający 18-29 lat (48%, w próbie ogólnopolskiej – 10%).**

Analizując **problem sprzedaży alkoholu młodzieży**, stwierdzić można, że w województwie świętokrzyskim **23% respondentów było świadkiem zakupu alkoholu przez nieletniego**. Spośród tych osób **interwencję podjęło jedynie 11%**. Jeszcze bardziej widocznym problemem jest – jak się wydaje – picie alkoholu przez młodzież. Z taką sytuacją zetknęło się **2/3 badanych (67%), z czego interwencję podjęło 12% badanych**.

Należy zauważyć, że pierwsze spożycie napoju alkoholowego w okresie niepełnoletności jest dość powszechne wśród mieszkańców województwa świętokrzyskiego.

Prawie co piąta kobieta (18%) i 44% mężczyzn w województwie przyznają, że po raz pierwszy spożyli alkohol przed osiemnastym rokiem życia. Podobna prawidłowość wystąpiła również w skali ogólnopolskiej. Wśród ogółu badanych niemal 40% piło alkohol przed uzyskaniem pełnoletności – wśród kobiet odsetek ten wyniósł 28%, podczas gdy aż co drugi mężczyzna spożywał alkohol przed 18. rokiem życia.

Zetknięcie z **przemocą (psychologiczną, fizyczną czy słowną)** zostało zbadane w dwóch kontekstach:

1) przemocy w najbliższym otoczeniu, mającej miejsce obecnie bądź też zapamiętanej z dzieciństwa oraz

2) przemocy ze strony osób nietrzeźwych (bliskich lub nieznanomych).

Jedynie niewielki odsetek mieszkańców województwa świętokrzyskiego (7%) zadeklarował, iż w ciągu ostatnich 12 miesięcy w ich najbliższej rodzinie miał miejsce co najmniej jeden przypadek przemocy fizycznej. Trochę więcej, bo 13% respondentów, przyznało, że w ich najbliższym otoczeniu doszło do przemocy psychicznej.

Badanie ogólnopolskie ujawniło podobne prawidłowości. Niemal tyle samo respondentów co w województwie świętokrzyskim przynajmniej jeden raz miało do czynienia z sytuacją przemocy fizycznej w swojej rodzinie (6%). Z przemocą psychiczną zetknęło się 12% badanych.

Ankietowanym zadano również pytanie dotyczące bycia **ofiara lub świadkiem przemocy w swojej rodzinie w okresie dzieciństwa**. W województwie świętokrzyskim choć **raz ofiarą przemocy w rodzinie czuł się średnio co dziesiąty badany (11%), natomiast świadkiem – co siódmy (14%)**.

W badaniu ogólnopolskim 12% badanych zadeklarowało, że w dzieciństwie przemoc w rodzinie dotknęła ich w sposób bezpośredni. Co szósty respondent był natomiast świadkiem przemocy.

Najczęściej przemoc dotknęła mieszkańców województwa świętokrzyskiego ze średnich miast (24%, w próbie ogólnopolskiej – 21%), bezrobotnych (25%, w próbie ogólnopolskiej – 20%) oraz osoby o dochodach od 1 501 do 2 000 zł (23%, w Polsce – 18%). Wśród kobiet, które kiedykolwiek były w ciąży, 14% zadeklarowało (w Polsce niemal tyle samo – 17%), że w okresie, gdy spodziewały się dziecka, co najmniej raz piły alkohol. Najczęściej (27%) były to kobiety z najmłodszego pokolenia, zdecydowanie w najmniejszym stopniu alkohol spożywały kobiety z najstarszego pokolenia (obecnie w wieku powyżej 60 lat – 7%).

W województwie świętokrzyskim do picia w czasie ciąży najczęściej przyznawały się kobiety z wykształceniem zawodowym (27%), a najrzadziej z wyższym (9%) i podstawowym (10%).

Najczęściej kobiety piły alkohol kilka razy (39%) albo jeden raz w okresie całej ciąży (35% wskazań). Zdarzały się jednak i takie osoby (5%), **które pozwalały sobie na wypicie alkoholu kilka razy w miesiącu lub częściej.**

W Polsce sytuacja przedstawia się nieco inaczej: kilka razy w czasie ciąży piła co druga kobieta, która kiedykolwiek była w ciąży, a raz – co czwarta.

W zdecydowanej większości respondenci nie deklarowali korzystania z pomocy w sprawach związanych z uzależnieniami i patologiami społecznymi. Jedynie 2% przyznało, że zwracało się o pomoc w kwestii problemów alkoholowych. **Do szukania pomocy w przypadku problemów związanych z narkomanią nie przyznał się nikt, a w przypadku przemocy w rodzinie – 0,8% badanych mieszkańców województwa świętokrzyskiego.** W skali całego kraju z pomocy w związku z problemami alkoholowymi korzystało niespełna 3% badanych. W województwie świętokrzyskim **65% badanych stwierdziło, iż w przypadku problemów z alkoholem ktoś ze swoich bliskich wiedziałoby, gdzie szukać pomocy (suma odpowiedzi ‘raczej tak’ i ‘zdecydowanie tak’).** Dla porównania, w skali całego kraju taką wiedzę zadeklarowało 48% badanych.

Wśród mieszkańców województwa świętokrzyskiego osoby spożywające od 6 do 12 l alkoholu rocznie najczęściej wiedziałyby, gdzie szukać pomocy dla bliskich (76%). Badanie ogólnopolskie dostarczyło zbliżonego wyniku. Grupę o największej świadomości miejsc, gdzie udzielana jest pomoc, stanowiły osoby konsumujące od 6 do 12 l czystego alkoholu rocznie, z których ponad ¾ zdecydowanie lub raczej wiedziałyby, gdzie szukać pomocy dla osoby mającej problemy z alkoholem.

Oceniając efektywność działania różnych instytucji i organizacji niosących pomoc w problemach alkoholowych, prawie połowa badanych w województwie świętokrzyskim (49%) **nie potrafiła ocenić, czy w ostatnich latach wzrosła skuteczność leczenia osób uzależnionych od alkoholu, a 26% uznało, iż nastąpiło zwiększenie skuteczności leczenia (łącznie odpowiedzi ‘zdecydowanie tak’ oraz ‘raczej tak’).** W grupach wyróżnionych ze względu na poziom spożywanego rocznie alkoholu osoby spożywające od 6 do 12 l czystego alkoholu rocznie najczęściej (36%) wyrażały przekonanie, że w ostatnich latach wzrosła skuteczność leczenia osób uzależnionych od alkoholu. Takiego zdania było 27% abstynentów.

Taki obraz konsumpcji alkoholu w województwie świętokrzyskim kształtuje się w świetle wybranych wyników raportu z badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców naszego województwa.

